

Bystämman

Bystämmor hölls titt som ofta och alltid den 1 maj. Ålderman valdes för två år här i Rörum. Man gick efter numren på gårdarna i tur och ordning. Åldermannen skulle ha hand om bykartan, skifteslagen och fiskelagen. Här var inget gemensamhetsfiske. Det lottades varje år i augusti månad. Nummer 1, 2, 3 hade rätt till örafisket ett dygn. Här voro sex kar i ån, så varje nummer hade två kar. Det höll i sig ända till år 1914, då fisket utarrenderades. Det var åldermannen som lottade.

Åldermannen skulle se till byns gemensamhetsjordar, det gemensamma lertaget och grustaget, och han skulle bära upp arrendena. Pengarna kommo till bykassan. Killebassängen är byggd med bykassans pengar. Byahornet fanns hos åldermannen. I byahornet blåstes, när det skulle stängas och kräken skulle ut på bete, när fisket skulle utlottas och börja, när hösten skulle börja, vid snöskottning o s v. Den 1 maj gick man runt och synade alla gärdesgårdarna. Samlingsplats var alltid en plats, där skolträdgården nu är och där låg samlingsstenen.

En man som hette Mårten Mårtensson, brukade blåsa i hornet på den tid, då Per Jeppsson var pojke. Vem som tyckte på och hade något att andraga kunde få byn sammankallad. När Pettersson var på nr 27, var han den lärdaste och brukade leda förhandlingarna. Mårten Mårtensson brukade gå genom hela byn, för att alla skulle höra honom, när han blåste. Böter bestämdes på bystämman. Om någons gården ej voro i ordning den 1 maj fick han böta. Kom ett ök löst och gjorde skada fick man böta. Högsta bötesbeloppet var 3 riksdaler. För en ko, som varit ute och gjort skada, var bötessumman en plåt (16 skilling). Var skadan på allmänning, kom böterna till bykassan.

Min Far, Per Jeppsson född 1902, blåser i Byahornet

Gårdar och hus

De gamla gårdarna i Rörum lågo utesfter bygatan. De hade bara nummer på 1850-60 talet var och en. Ägare: nr 1 Mårten Mårtensson, nr 2 Anders Persson, nr 3 Gamle fjärdingsman John Nässjö (Eskilsson), nr 4 Per Persson, nr 5 Nils Persson och Arvid Månsson, nr 6 Jöns Jeppsson, nr 7 Per Mattisson, nr 8 en änka, sterbhus, nr 9 Anders Persson, nr 10 ett gadehus, nr 11 Måns Jeppsson, nr 12 Kyrkan, nr 13 Löneboställe, nr 14 gadehus, nr 15 gadehus, nr 16 , 17 och 18 gadehus, nr 19 Gästgivaregården, nr 20 hörde under rusthåll nummer 91 (Augement) , nr 21 Pettersson halva, Anders Nilsson 1/4 och Nils Nilsson 1/4, nr 22 gadehus, nr 23 Nils Nilsson, nr 24 Anders Nilsson och Per Persson 1/16, nr 25 Per Persson, nr 26 Anders Persson nr 27 Pettersson, nr 28 Per Persson, nr 29 Augement till rusthåll nummer 92, nr 30 Pettersson, nr 31 Nils Nilsson och Håkan Nilsson, nr 35 Augement, Dessa gårdar lågo inne i själva byn, men utanför byn lågo gårdarna Delperöd, Major Silversparre, Stockebo, GreveAdlarcreutz, Råboa, kronoställe innehaddes av Håkan (Råbo) Jönsson.

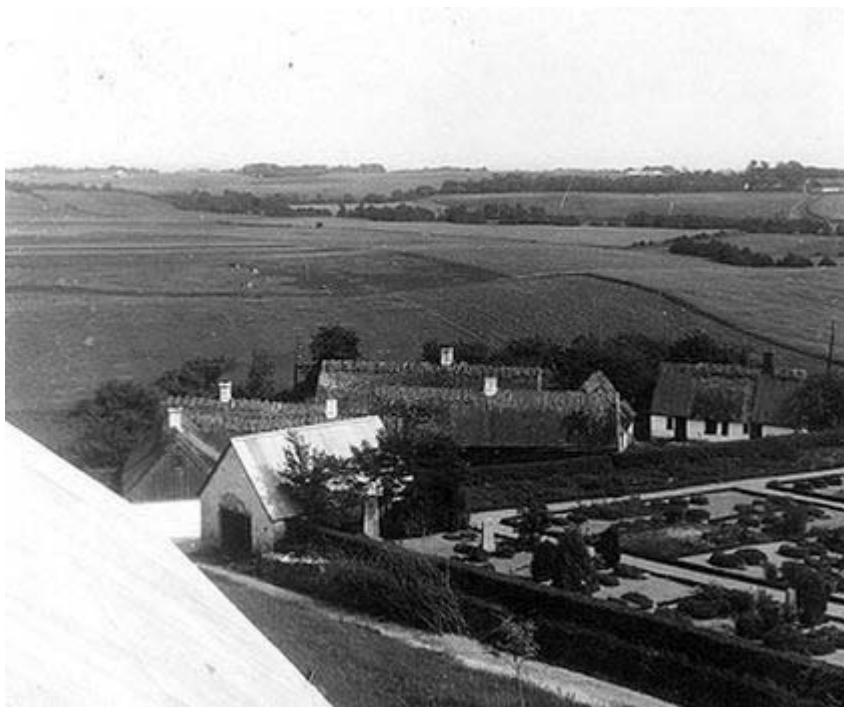

Bild tagen från kyrktornet 1929

Bykällan, innamshagen, vångagömmaren och ungdomsgillen.

Vattningsplats var bykällan, som ännu finns kvar. Förr var där bara en lång urholkad trästock, som vattnet rann i. Vintertid vattnades alla djur här och en del hämtade sitt dricksvatten här. Men de flesta gårdarna hade brunn på gården (Brönjung). Vill man ha riktigt kallt dricksvatten går man till bykällan ännu.

Om kreatur från främmande byar kommo in på byns mark togos de och förvarades i innamshagen, Den låg nere, där nya kyrkogården nu är. Det var en fyrkantig inhägnad omgiven med en hög stenmur och gick att låsa. Det var vångagömmaren, som hade detta omhand. Bo Månsson var vångagömmare under många år. Han var dålig i ena handen och kunde ej arbeta. Då man körde säd, var det han, som vaktade vångalena och då slängde man kärvar åt honom. Litet betalt hade han nog också. Vidare fick han jula- och påskamat, Till jul ett krus öl, en brödkaka och ett fåralår på vart ställe, Han fick också två talgljus på vart ställe. Då han tagit djur från andra byar och man inte visste vem ägaren var, lät man lysa på i kyrkorna.

Ungdomen brukade leka nere på torget. Så fanns här Ungdomsgillen. De voro när som helst men mest vintertiden, På ungdomsgillena trakterades man med kaffe, kagor, jökar och toddi (rom vatten socker). Så var det dans och Mårten Lindqvist spelade. Gamla danser, kadrilj,

svängedanser gammal vals och polkor. Även julalekar lektes på ungdomsgillena, väva vadmal och sådana där. Gillena brukade vara. till 1-2 tiden. Det gick mycket gemytligt till och alltid mycket roligt. På den tiden höll ungdomen i Rörum ihop.

Gårdarna kallades rusthållshemman. Rörums by höllo fyra dragoner och fyra hästar.

Killan och Vanningen 1929

Brygdestua, bysmed, bygadan och vångar.

Brygdestua hade byn gemensam. Här i Rörum fanns två stycken. En vid norrevång och en vid södervång. Man fick inte ha sådana inne i byn för eldens skull. Malttorra hade byn också gemensam. Den står ännu kvar nere vid Perssons på nr 5.

Här var en bysmed, som hette Ravstedt. Han tog betalt för vad han gjorde, så byn underhöll honom ej gemensamt.

De olika. delarna i Rörums by voro: Sönderkrog. Österkrog, Norreåsen och Sönderåsen.

Bygadan var stensatt med kullersten, men nu har man blivit skyldig att ha. makadam. Förr stodo två lindar nedanom Gamlegård, nu står en kvar, på andra sidan stod en stor alm, men dessa träd hade inga särskilda namn.

Här fanns en bro i Rörum, Sönderbro. Den hade byn byggt gemensamt, men en av de vägskyldiga fick underhålla den.

De olika tofterna, Söndretoft vid Gamlegård, Norretoft, där skolan nu ligger, Killetoften, nere vid bykällan. På tofterna odlades säd och vad som helst. Till att börja med var det tre vångar här, Södevång, Norrevång och Östrevång. Östrevång var den största och den blev längre fram delad. Söder och Norre Östervång. Nu är den till en stor del uppodlad, Käsket, en skog, som gränsade till Delperöd, där hade man vars sitt skifte, men det var inhägnat i ett. Mellan Stränte och Kulla, Hesavången. Det var en av utmarkerna. Neremot sjön voro Björke och Ballare. Vidare Harbackarna vid Sjöstedts. Utmarkerna voro till bete. De voro delade, men de betades gemensamt. Man fick släppa kräk efter hemmantal, 1/4 mantal fick ha dubbelt så många som en gård på 1/8 mantal, Det var mest hästar, som man hade på utmarkerna. Dessa vaktades av ökapågar. Kräken gick mest på trädan och fäladen. Trädan fick växa som de ville till juli månad, då man gödslade och körde upp den.

Bygatan i Rörum 1907

Malttork vid Fridhem

Fädrift, vångaled, hörar och risgården

Byn hade gemensam fädrift till vanning borta vid Stränte. Man hade var sin höre. Nere vid sjön gick ej gärdet ut i sjön, så där måste vaktas, "vakta vid Krabben". Där vaktade en påg om dagen och en dräng låg där om natten. Hade bonden inga egna pågar, tog han en husmanspåg till höre,

Hörarna gjorde själva, pipor av linne, som de blåste i. Sådana hade de nästan alltid.

Vångaled vaktades om nätterna. Vid Skönabäck vaktade en höre om dagen och en dräng om natten, "ligga vid léet". Det gick omkring på de olika gårdarna. Hörarna hade matsäck med sig till middag i en linnepåse, som de hade i ett band om halsen. En sådan matsäck innehöll bröd, spickefläsk eller stekt fläsk. Här fanns källor och vann i alla vångarna, så det fick hören själv skaffa.

Mellan de båda Östervångarna var ett risgärde, från byn och ända ner till sjön. Gårdarna hade var sin sträcka att hålla i ordning. För övrigt hade byn stengården och jordvallsgården (ett enkelt stengärde och så en jordvall på ena sidan). Mellan de olika vångarna och likaså i rågångarna hade man dubbla stengården. Av den hade gårdarna också var sin sträcka att underhålla. Ett risgärde bestod av pålar, som stode på en 4-5 kvarters avstånd. När man huggde baska tog man de största ändarna till pålar. Sen var baska (alle eller bok) flätat i. Storändarna vände åt olika håll.

Gödselkörning och mögegille.

I början på juli månad var det tid att köra ut gödseln. Byn hade träda i samma vång. Alltid hjälptes gårdarna åt med gödselkörningen, så att gödseln på en gård kördes ut på en dag. Det kallades, att man hade mögegille. Det vankades god mat hela dagen. Den som körde sista lasset gjordes alltid spe av, "han skjutsade för käringen", brukade man säga, De andra satte alltid i en grön kvist i lasset, när han körde. Merendels brukade den som körde, kasta av den, men var det någon äldre, lät han den sitta. Det var ingen som ville köra sista lasset, men den som var i tur, var tvungen att skjutsa för käringen. På kvällen, då man slutat, fick drängarna ut och sprida ut gödseln på åkrarna. Det tog ofta halva natten, så det blev en lång arbetsdag. Så snart som de sen fingo tid kördes gödseln ner, men den kom dåligt ner, ty man hade bara årder. Men bra säd fick man likaväl på den tiden.

De fattiga

De fattiga i byn fingo förr sköta sig så gott dom kunde. Så gick barnen omkring och tiggde. Till jularna fingo de en kaga bröd på vart ställe, "Man skulle baka julakagor till barnen". Det brukade gå åt så där en 40-50 sådana kagor. Dessa kagor voro mindre än andra kagor och kallades halvbröd. Lille julafton (dagen före julafton) tidigt på morgonen kommo de. De blinda, här funnos flera stycken, bland annat tre syskon, fingo helkagor och ett lerkrus med öl.

Offerkista 1929

Fattighuset

Präst och klockare

Från ett fjärdedelshemman skulle prästen ha: En tunna råg och en korn. Ett pund bröd, två skålpund smör, ett fjärdedels fat öl. En ost, ett tjog ägg, ett tjog långhalm. Ett lamm ena året och en gås ena. Körslor i skogen och gödselkörning. Torparna fingo göra dagsverken, två om året. Klockaren skulle ha julamad. En fjärding öl, ett halvt tjog ägg, ost, mjölk, sex skäppor råg, sex korn och en bove.

Vidare fingo präst och klockare offer. Inget bestämt utan efter god vilja. Detta togs upp vid altaret. Då prästen ville ha säden, lyste han på i kyrkan. Här i Rörum tog han upp den i annexstället. Där var traktering, öl och kaffe. Det andra fick man lämna i prästgården när som helst. Alltid blev man trakterad där med kaffe eller så.

Annexprästgården Rörum nr 13

Husförhör

I november var alltid husförhöret. Det var ett år på vart ställe i byn. Och den som inte kom till husförhöret fick inte gå till nattvarden. Per Jeppsson minnes än det första husförhör som han var med på. Vi skulle kunna läsa innantill och kunna Lilla katekesen utantill. En lång tid i förväg voro pigor och drängar så trägna att läsa på. Den som inte kunde fick skämmas. Men Kyrkoherde Hesselgren var snäll och kuggade aldrig någon. Rörums by tog han i två omgångar, så det var två gårdar, t ex nr 1 och nr 23 som låg andra sidan gatan, som hade det dagarna efter varandra.

Bröllop, som det var i Per Jeppssons pågåår

Jag var 18 år första gången, som jag var på bröllop. Förr i tiden gifte dom sej mycket inom slakten, och då hade föräldrarna mycket att säga till om. Men även på gillena, särskilt ungdomsgillena, stiftades många bekantskaper. Böneman hörde jag aldrig talas om som påg. Det var nog nere på slätten, som de hade sådan. Vid trolovningen förekom ibland så kallad morgongåva. 3-4 dar före bröllopet budades gästerna. Bara muntliga bud. Vid bröllopsgården var merendels en äreport uppsatt. Det var folket på gården som klädde den. Den var klädd av löv och var en stor båge. Gästerna skulle vara där så där vid 11-tiden. Varje gård hade förning. Dagen före detta bröllop minns jag att min bror var där med 5 levande höns och flera bröd, sursöta och söta. Sen på själva bröllopsdagen hade vi med oss risengröd upplagd på ett tennfat och rutad med kanel, systerkaga. Systerkaga var likadan som sockerkaga men fastare. Det var smör i den. Bröllopet, som var här i Rörum varade i 4 dar. Vi åkte i stass till prästgården i Vimmerlöv. Två förridare. En bror till brudgummen och en till bruden, om de hade, annars nära släktingar. Förridarna skulle sen passa upp vid bordet med flaskan. De brukade rida på dragonhästar och sådana fanns ju 4 stycken i byn. Efter förridarna åkte brudparet, nästa skjuts, brudtärnor och sen släktingar och efter dem övriga gäster. Vid det här bröllopet var det en 10 skjutsar. Utmed vägen och likaså hemma brukade det skjutas. Om brudparets vagn stannade under vägen till prästgården, skulle det medföra olycka. När min syster Hanna gifte sig, så stannade vagnen. Den ene av förridarna fick missöde, så han stannade hästen alldeles framför brudparets vagn, så denna måste stanna. Min syster blev så ledsen att hon grät. Bruden brukade ha silkela, som var fäst i håret och hängde neråt ryggen. Silkeband omkring 1 tum breda och en halv aln långa, De voro hopfästa uppe i håret. Vidare hade hon svart klädning och svart förkläde.

Efter vigseln skulle förridarna rida i förväg hem och då följet kom till bröllopsgården, skulle de stå på trappan med vinflaskan i handen och bjuda, och hälsa välkommen. Först bjuda brudparet och sen de övriga. Bänkarna i hela stuan voro klädda med drättadynor och här vankades nu mat. Kött, soppa och fisk och supar så många man ville ha och ibland nästan mer. Sen efter maten blev det alltid dans. Första dansen med bruden dansade brudgummen och sen ville alla karlarna dansa en dans med henne. Under dansen bjöds kaffe och jökar. Och så höll det på tills midnatt. Då skulle tärnorna klä av bruden. Man brukade hitta på och lägga allt möjligt i bröllopssängen. Allt sådant där gjordes på skämt. De, som inte hade för långt hem, gingo sen hem och lågo, andra lågo i bröllopsgården. Följande morgon, ibland innan man kommit upp, kommo förridarna, och bjöd. De körde från gård till gård och hade vin och kagor med sej och bjödo. Så gick vi igen till bröllopsgården så där vid 10-tiden. Andra dagen skulle brudparet passa upp vid bordet och då fick tärnorna och förridarna sitta vid bordet. Det var mat och dans andra dagen liksom första, och det varade ungefär lika länge fram på kvällen. Sen det hållt på i två dar, så började det nästan att bli tröttsamt.

Kommentar: Farfars syster, Hanna gifte sig 1865 med Jeppa Månsson på Nr 11, Aspekulle. De blev barnlösa och säljer sitt hemman 1879.

Bröllop på Nybo, 20-talet, då min farbror Johan Persson, född 1896, gifte sig med Alma, född 1893. Närmast till höger om bruden sitter Farfar och Farmor. Längs till höger står Olga Bengtsson som var lärare i Rörum under mer än 40 år